

Nieuwe impuls Nationaal Landschap Zuidwest-Fryslân

Stuurgroep Gebiedsagenda Súdwesthoeke d.d. oktober 2021

Opgesteld door:

- Gemeente Súdwest-Fryslân, Hans Halbesma
- Gemeente De Fryske Marren, Fiona Carpentier
- Provincie Fryslân, Wim van Gorkum,
- Mar & Klif, stichting Erfgoed, Natuur en Landschap, Iris Nutma

Gevraagd besluit:

1. Gezamenlijk invulling te geven aan het commitment ten aanzien van het Nationaal Landschap Zuidwest Fryslân.
2. De notitie “Duiding meerwaarde nationaal landschap” als uitgangspunt te hanteren bij het gezamenlijk invullen van dit commitment.
3. Samen met stakeholders te komen tot een overzicht van werkzaamheden voor het verzilveren van de kansen van het Nationaal Landschap en hiervoor voor de duur van één jaar een aanjager aan te stellen.
4. Akkoord te gaan met de voorgestelde opzet waarbij de bestuurlijke verankering bij de stuurgroep gebiedsagenda Sudwesthoeke ligt. De aanjager wordt gestationeerd bij Mar en Klif (stichting Erfgoed, Natuur en Landschap).
5. Hiervoor € 15.000 vanuit de gebiedsagenda ter beschikking te stellen

Eerdere behandeling voorstel

Op 28 mei 2019 werd in de stuurgroep gebiedsagenda een zelfde voorstel behandeld waarin werd voorgesteld een aanjager aan te stellen om bestaande en nieuwe initiatieven van diverse stakeholders in het Nationaal Landschap te verzamelen en clusteren. In deze stuurgroep vergadering bleek behoefte om hier nader naar te kijken en met name de overlappen met andere organisaties die hierin werkzaam zijn in beeld te brengen.

In de afgelopen periode is met LTO afdelingen Nijefurd, Snits en omkrite, Bolsward/Wunseradiel en de Fryske Marren gesproken. Het “voorstel impuls Nationaal Landschap Zuidwest-Fryslân” is door alle afdelingen akkoord bevonden.

Het voorstel wordt nu samen met de notitie “Duiding Meerwaarde Nationaal Landschap” in iets aangepaste vorm opnieuw voorgelegd.

De gevraagd € 15.000 vanuit de gebiedsagenda komt naast de bijdragen van gemeenten (2 x € 15.000) en de budgetsubsidie Nationaal Landschap (€ 15.000). Hier wordt verder in het voorstel op teruggekomen.

1. Bestuurlijke commitment

In de nota Ruimte uit 2004 stelde het rijk twintig Nationale Landschappen in. Eén van deze landschappen ligt in de Súdwesthoeke en beslaat een groot deel van de gemeenten Súdwest-Fryslân en De Fryske Marren. Na een voortvarende start met diverse activiteiten droogden tijdens de bezuinigingen van 2011 de geormerkte rijksmiddelen op. De verantwoordelijkheid voor de Nationale Landschappen werd overgedragen naar de provincies, die hiervoor jaarlijks draagvlakmiddelen beschikbaar heeft. Langzamerhand raakte het begrip Nationaal Landschap enigszins verweesd, de bemoeienis van de overheden werd minimaal. Een aantal uitvoerende werkzaamheden werden overgenomen en voortgezet door Mar & Klif, het bezoekerscentrum in Oudemirdum (sinds september 2018 bestuurlijk onderdeel van stichting Erfgoed, Natuur en Landschap).

Vanaf 2017 zijn de gemeenten De Fryske Marren en Súdwest-Fryslân en Provincie Fryslân en Mar & Klif in gesprek om samen te kijken of er draagvlak is om het Nationaal Landschap Zuidwest Fryslân een nieuwe impuls te geven. Tijdens een bestuurlijk overleg op 16 oktober 2017 spraken bestuurders van beide gemeenten en de provincie uit dat de titel Nationaal Landschap het waard was om te behouden, maar dan wel gezamenlijk gedragen.

Op 26 september 2018 is het commitment opnieuw bevestigd door een breed gezelschap van ruim 20 afgevaardigden van overheden, natuur-, landbouw-, toeristische en cultuurhistorische organisaties.

Op 21 januari 2020 is in het bestuurlijk overleg met de inhoudelijk verantwoordelijke bestuurders de notitie "Duiding meerwaarde Nationaal Landschap" besproken. Hierin wordt inzichtelijk gemaakt dat de meerwaarde breed is en waar hiaten vallen bij het verzilveren van deze meerwaarde.

2. Verzilveren kansen Nationaal Landschap

Tijdens de bijeenkomst van 26 september 2018 bleek dat de stakeholders veel kansen zagen voor het Nationaal Landschap, maar dat deze concreet moeten worden gemaakt. Het vignet Nationaal Landschap Zuidwest Fryslân geeft nog steeds status en blijft als toeristisch etiket interessant. Het wordt gezien als een goed vehikel om processen en programma's aan te zwengelen. Conclusie was wel dat er een aanjager nodig is om het initiatief op zich te nemen, die partijen kan uitnodigen en - de nu door alle partijen gemiste ontmoeting met elkaar - te organiseren. Door oude en nieuwe verbanden te koppelen kunnen initiatieven meer energie en kleur krijgen. En door meer overzicht kunnen betere strategische keuzes gemaakt worden. De Landschapsbiografie Súdwesthoeke die in het najaar van 2019 aan een breed publiek gepresenteerd is biedt een schat aan basiskennis die hiervoor ingezet kan worden.

Voorbeelden van zaken waar de aanjager mee aan de slag kan zijn:

- Het landschap beter 'leesbaar' te maken voor eigen inwoners en organisaties; voor volwassenen en jongeren, particulieren en natuurorganisaties, toeristische en agrarische ondernemers, etc.
- De kennis te verbreden/verdiepen van de al geïnteresseerde inwoners; denk aan amateurhistorici, de ambassadeurs van het Nationaal Landschap, etc. bv. door een onderzoeksagenda op te stellen.
- Het gebied toeristisch aantrekkelijker te maken bv. denk aan afstemming met het verhalenwiel Waterland v Friesland koppelen aan locaties
- Cultuurhistorische waarden te borgen in ruimtelijk beleid bv. integraal te werken in het kader van de nieuwe omgevingswet, samen met burgers een gefundeerd landschapsontwikkelingsplan op te stellen, met cultuurhistorie nadrukkelijker als inspiratiebron voor ontwikkelingen, etc.

Om al deze kansen te verzilveren is een uitvoeringsprogramma noodzakelijk.

3. Raakvlakken met andere partijen en organisaties

zie hiervoor de notitie "Duiding meerwaarde Nationaal Landschap"

4. Opzet en verankering aanjager

Om aan bovengenoemde ambities vorm te geven is een aanvulling op de bestaande organisaties noodzakelijk. Voorstel is om voor een jaar een centraal verken - en aanjaagpunt aan te stellen die:

- samen met geïnteresseerde bewoners, belanghebbenden, belangenbehartigers en andere stakeholders *fan ûnderop* de aanzet voor een programma vorm maakt;
- ook een begin maakt met de uitvoering door activiteiten te initiëren of te faciliteren, door middelen te zoeken en de uitvoering te bewaken;

Activiteiten fan ûnderop vorm geven

Het draagvlak voor het activiteiten rondom het Nationaal Landschap staat of valt bij de betrokkenheid van de inwoners, particulier en/of ondernemer. Belangrijk is dat de coördinator niet alleen contact heeft met belangenorganisaties, maar juist ook (groepen) bewoners, ondernemers en kleine organisaties actief te betrekken. De activiteiten aanvullend en zo nodig ondersteunend aan al bestaande initiatieven en is niet bedoeld om deze over te nemen.

Omdat het een breed palet van partijen betreft, van zowel overheden als maatschappelijke organisaties en individuen, verdient het de voorkeur een neutrale partij hiervoor aan te wijzen. Vanwege haar centrale rol binnen het netwerk is Mar & Klif hiervoor de aangewezen partij. Wel heeft de organisatie dan versterking nodig in de vorm van uren voor een verkenner/aanjager.

Om de verkenner/aanjager een stevige basis te geven, wordt een begeleidingsgroep samengesteld vanuit de overheden. Deze begeleidingsgroep ondersteunt de aanjager en bewaakt de kwaliteit. Daarnaast wordt een brede klankbordgroep gevormd, waarin maatschappelijke organisaties vertegenwoordigd zijn. De bestuurlijke verankering ligt bij de Stuurgroep Gebiedsagenda Súdwesthoeke. Hier vindt ook afstemming plaats met de programmering van de Gebiedsagenda.

4. Middelen

Momenteel zijn er te weinig financiële middelen en/of formatie om het bovenstaande voorstel uit te voeren. Daarom stellen wij voor om hiervoor middelen (eventueel uren) ter beschikking te stellen en deze onder te brengen bij Mar & Klif.

Voor het opstellen van het overzicht werkzaamheden en bijbehorende organisatie ramen we de totale kosten op € 60.000 euro voor het jaar 2020 (aanstelling gedurende een jaar voor ca. 2,5 dagen p/w en bijbehorende bureaunkosten en kosten t.b.v. de organisatie van overleggen e.d.). Hiervoor vragen wij de stuurgroep € 15.000 beschikbaar te stellen. Van de resterende € 45.000 is reeds € 15.000 gedekt (uit de budgetsubsidie Nationaal Landschap die door de provincie Fryslân aan Mar & Klif beschikbaar wordt gesteld). Als deelnemende gemeenten willen wij hiervoor ook ieder € 15.000 beschikbaar stellen.

De uren voor de begeleidingsgroep worden door de organisaties zelf gedragen/ingebracht en zijn geen onderdeel van het gevraagde bedrag.

Gaandeweg het opstellen van het programma moet inzicht ontstaan over de financiering van de uitvoering, die grotendeels uit reguliere middelen moet komen. De omvang van de werkzaamheden is afhankelijk van de gezamenlijke ambitie die de overheden met de betrokken stakeholders afspreekt, waarbij ook afspraken worden gemaakt over rollen, verantwoordelijkheden en cofinanciering. Voor besluitvorming over de bekostiging van de uitvoering komen we t.z.t. terug bij de Stuurgroep.